

ВІДГУК

рецензента, доктора юридичних наук, професора

Гусарєва Станіслава Дмитровича на дисертацію Марініч Жанни Сергіївни «Особисті немайнові права, що забезпечують соціальне буття поліцейського в Україні», подану до захисту на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Ступінь актуальності обраної теми пояснюється сучасними характеристиками чинного законодавства України через призму його ефективності у реалізації регулятивної та охоронної функцій права – універсального регулятора суспільних відносин. Як вірно вказує авторка на сторінках своєї роботи (с. 14), у сучасних умовах трансформації українського суспільства, реформування правоохоронної системи й утвердження європейських стандартів прав людини особливого значення набуває забезпечення належного рівня гарантування прав і свобод осіб, які здійснюють публічно-владні функції, зокрема поліцейських. Як відомо, працівники поліції, з одного боку, є представниками держави, наділеними владними повноваженнями, а з іншого – фізичними особами, носіями особистих немайнових прав, що потребують належного цивільно-правового захисту.

Проблемність, а отже й актуальність обраної теми пов'язуються ще й з тим, що діяльність поліцейського має публічний характер, характеризується взаємодією із найрізноманітнішими категоріями населення (в тому числі не з найкращими його представниками за своїми соціальними характеристиками). При цьому діяльність поліцейських підлягає особливому контролю з боку суспільства, правозахисних, громадських організацій, представників маргінальних об'єднань.

На окрему увагу заслуговує медійна форма контролю, завдяки якій незначні промахи поліцейської роботи стають надбанням соціуму, набувають розголосу, навіть, у тих випадках, коли на це фактично немає підстав. За таких обставин, вказує авторка дисертації, будь-які дії чи рішення поліцейського можуть ставати об'єктом широкого обговорення, несправедливої оцінки або критики, що нерідко супроводжується поширенням недостовірної інформації, яка негативно впливає на його честь,

гідність і професійну репутацію. Особливо шкідливими в цьому контексті слід визнати способи ведення гібридної війни, застосування заходів ІПСО (інформаційно-психологічної операції). Суть ІПСО полягає у впливі на емоційну та психологічну сторону людської свідомості з метою досягнення певних політичних, військових або економічних цілей. Це може включати в себе розповсюдження дезінформації, пропаганду, перебільшення або применшення певних фактів, кібератаки, диверсії в тилу та інші методи впливу. Наразі, під час конфлікту, росія використовує ІПСО для створення негативного образу поліцейських та військовослужбовців, щоб змінити громадську думку, посіяти недовіру, паніку та розбрат у суспільстві, в тому числі спровокувати непокору громадян правоохоронним органам, породити конфлікт між владними структурами тощо.

Враховуючи загострену конфліктність відносин українського суспільства на сучасному етапі, особливу увагу до правоохоронної сфери, діяльності підрозділів поліції, виконання поліцією невластивих їй функцій в умовах правового режиму воєнного стану, об'єктивно виникає потреба додаткового осмислення проблематики особистих немайнових прав, надійний захист яких є запорукою ефективної діяльності поліції, стабільності соціального простору, змінення іміджу професії, збереження професійного ядра. Не зважаючи на те, що проблематиці особистих немайнових прав з боку представників цивілістичної науки було приділено увагу, все ж таки про їх реалізацію в контексті професійної діяльності сказано недостатньо.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача

Науковий рівень дисертаційного дослідження відповідає вимогам, що висуваються до робіт на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право». Зміст наукових публікацій відповідає проблематиці дослідження, де авторка ґрунтовно викладає свою позицію щодо розуміння поняття особистих немайнових прав, їх видової класифікації, юридичної природи, етапів розвитку відповідної підгалузі законодавства тощо.

Висновки по роботі характеризуються новизною, теоретичною та практичною значущістю, дозволяють удосконалити систему існуючих наукових знань щодо розуміння особистих немайнових прав, що забезпечують соціальне буття поліцейського в Україні, створюють фундамент для продовження наукових пошуків у цьому напрямі.

Дисертаційна робота виконана відповідно до річного плану науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт Національної академії внутрішніх справ на 2021–2025 роки та ґрунтується на основних положеннях Національної стратегії у сфері прав людини на 2021–2023 роки, затвердженої Указом Президента України від 24 березня 2021 року № 119/2021, Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки, затвердженої Указом Президента України від 11 червня 2021 року № 231/2021.

Основні положення дисертаційного дослідження оприлюднено у 9 наукових публікаціях: 7 - у наукових фахових виданнях України з юридичних наук; 2 - у збірниках матеріалів конференцій.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях.

Низка положень, висновків, пропозицій та рекомендацій, викладених у дисертаційному дослідженні Ж. Марініч, отримані вперше або істотно удосконалені і мають достатньо високий ступінь наукової новизни, що підкреслює актуальність обраної теми та специфіку предмета дослідження. Слід також підкреслити, що дисертація є одним із перших у вітчизняній юридичній науці комплексним науковим дослідженням особистих немайнових прав поліцейського, що забезпечують його соціальне буття.

Найбільшої уваги привертають теоретично нові положення, підходи, висновки, класифікації, узагальнення, серед яких доцільно виокремити:

- обґрунтування щодо етапів еволюції правового інституту особистих немайнових прав поліцейського в Україні є: 1) доктринально-філософський етап становлення ідей особистих прав людини (до кінця XIX ст.); 2) етап зародження нормативного регулювання нематеріальних благ (кінець XIX ст. – перша половина XX ст.); 3) міжнародно-правовий етап становлення системи захисту прав людини (друга половина XX ст.); 4) етап становлення правового статусу працівників органів внутрішніх справ (1960 – 1990-ті роки); 5) конституційний етап формування сучасної концепції прав людини, зокрема поліцейського як їх носія (1996 – початок 2000-х років); 6) кодифікаційний етап розвитку інституту особистих немайнових прав (2003–2015 роки); 7) етап реформування правоохоронної системи та формування правового статусу поліцейського (2015–2019 роки); 8) сучасний

етап рекодифікації цивільного законодавства й розвитку інституту особистих немайнових прав (2019 рік – дотепер);

- положення щодо розуміння поняття особистого немайнового права поліцейського, що забезпечує його соціальне буття, під яким авторка розуміє абсолютне суб'єктивне цивільне право, що нерозривно пов'язано з особою поліцейського як єдиного його носія, належить поліцейському як фізичній особі від народження або виникає на підставі закону, характеризується особливостями здійснення та захисту, які зумовлені спеціальним публічно-службовим статусом поліцейського, має довічний характер і спрямоване на задоволення нематеріальних потреб поліцейського в культурній, соціальній та інших сферах;

- класифікацію особистих немайнових прав поліцейського, що забезпечують його соціальне буття, за критерієм функціонально-змістовної спрямованості з поділом вказаних прав на такі груп:

1) особисті немайнові права, що пов'язані з ідентифікацією та персоніфікацією особи поліцейського;

2) особисті немайнові права, що забезпечують захист особистого життя та інформаційного простору;

3) особисті немайнові права, що пов'язані з використанням зображення поліцейського, його участю в медіа та реалізацією творчого потенціалу;

4) особисті немайнові права, що забезпечують фізичну автономію та соціальну самореалізацію поліцейського.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини у сфері здійснення та захисту особистих немайнових прав, що забезпечують соціальне буття поліцейського в Україні.

Предмет дослідження становлять особисті немайнові права, що забезпечують соціальне буття поліцейського в Україні.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Обґрунтованість положень, висновків, рекомендацій та пропозицій дисертаційного дослідження Ж. Марініч не викликають сумнівів. Вони логічно відображають найбільш суттєві аспекти дослідження та базуються на власних авторських судженнях, міркуваннях, систематизованих доктринальних та нормативних джерелах, системному аналізі емпіричної бази. Відтак, без вагань, їх слід визнати достовірними, обґрунтованими

тобто такими, що відображають результати застосування автором сучасних форм та засобів, зокрема, альтернативної методології.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. Авторка у своїй роботі продемонструвала високий теоретичний рівень викладу матеріалу, логіку дослідження, вміння застосовувати різноманітні методи наукового пізнання, аналізувати наукові джерела, нормативно-правові акти та судову практику, коректно полемізувати з іншими авторами, аргументовано відстоювати власну точку зору, узагальнювати науково та практично значущі висновки.

Методологія дослідження складається із системи принципів, підходів та методів наукового пізнання, необхідних для дослідження такого специфічного явища як особисті немайнові права поліцейського.

Авторкою використано ряд конкретних методів, що дозволили виконати поставлені у вступній частині дисертації пізнавальні завдання, зокрема: методи аналізу, синтезу, історизму, формально-юридичний, системний тощо.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження полягає у використанні та можливості використання розроблених пропозицій та висновків у:

- *науково-дослідній роботі* – під час проведення подальших наукових досліджень у галузі цивільного права щодо особистих немайнових прав, що забезпечують соціальне буття поліцейського в Україні (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ № 89-нд від 31.01.2026 року);

- *законотворчій діяльності* – з метою вдосконалення цивільного законодавства у сфері реалізації особистих немайнових прав, що забезпечують соціальне буття поліцейського в Україні, та під час підготовки законодавчих і підзаконних нормативно-правових актів у зазначеній сфері;

- *правозастосовній діяльності* – у процесі розгляду та вирішення цивільних справ, у процесі підготовки науково-практичних коментарів до Цивільного кодексу України, а також у діяльності судових органів і практикуючих юристів під час вирішення питань дотримання та реалізації особистих немайнових прав, що забезпечують соціальне буття поліцейського в Україні;

- *освітньому процесі* – під час викладання навчальних дисциплін «Цивільне право», «Цивільний процес», «Актуальні питання цивільного

права та процесу», інших відповідних спецкурсів; у процесі підготовки підручників, навчальних посібників, а також навчально-методичних матеріалів для студентів і курсантів закладів вищої освіти (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ № 88-оп від 31.01.2026 року).

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому

Зміст дисертаційного дослідження підпорядкований головній меті — комплексному та системному дослідженню особистих неманових прав поліцейського.

Дисертація складається із вступу, трьох розділів, які об'єднують 10 підрозділів, висновку, списку використаних джерел (216 найменувань на 21 сторінці) та одного додатку (на двох сторінках). Загальний обсяг дисертації становить 203 сторінки, із них основного тексту – 177 сторінок.

У вступі обґрунтовується вибір теми дослідження, зв'язок роботи з науковими планами Національної академії внутрішніх справ, мета і завдання, об'єкт, предмет та методи дослідження, наукова новизна та практичне значення отриманих результатів, апробація результатів дисертації, структура та обсяг дисертації.

Отримані висновки повністю відповідають змісту, меті та завданням дисертаційного дослідження.

Таким чином, все викладене вище дає підстави стверджувати, що дисертаційне дослідження Ж. Марініч відповідає існуючим вимогам та є завершеною науковою працею, результати якої вирішують актуальне наукове завдання – удосконалення та розширення системи наукових знань щодо поняття, видів та правового регулювання особистих немайнових прав, що забезпечують буття поліцейського.

Відсутність порушень академічної доброчесності. Вивчення матеріалів дисертації та наукових публікацій дисертантки дозволили зробити висновок щодо відсутності порушень академічної доброчесності, зокрема академічного плагіату, фабрикації та фальсифікації результатів дослідження. Використання ідей, наукових результатів та текстів інших авторів мають посилання на відповідні джерела.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до авторки. Як і у всякій творчій роботі, підготовленій за результатами наукового пошуку, у дисертації Марініч Ж.С. присутні окремі положення,

твердження, що мають дискусійний характер або потребують роз'яснення, додаткової аргументації.

1. У підрозділі 1.1. «Стан наукових досліджень і розвитку законодавства, що регулює інститут особистих немайнових прав, що забезпечують соціальне буття поліцейського в Україні» авторка намагається охарактеризувати в межах предмету два явища – наукові праці та чинне законодавство, що цілком відповідає вимогам, що ставляться до підготовки робіт такого рівня (с.25-26). Передбачається, що у ході опрацювання стану наукових досліджень за обраною проблематикою дисертантом будуть зроблені висновки – які саме питання вже досліджено його попередниками; які у цьому напрямі накопичено наукові знання; як їх можна диференціювати за предметними критеріями тощо. Водночас дослідники окреслюють коло питань, що потребують додаткової уваги або які не входили до сфери інтересів інших науковців, а отже визначають орієнтири для перспективних досліджень.

На жаль, у тексті дисертації названо імена знаних науковців із незначним рівнем деталізації їхніх досягнень, що виявилось у розподілі всіх названих дослідників на дві групи: 1) – тих, чиї роботи мають фундаментальне значення для розвитку інституту особистих немайнових прав; 2) – тих, що внесли вагомий доробок у розвиток окремих видів особистих немайнових прав. При цьому названо групу авторів дисертацій, які також працювали у напрямі проблематики особистих немайнових прав, але без висвітлення їхніх внесків до скарбниці правничих знань (с.26-28). Щодо використання різноманітних підходів вченими Л. Красицькою, Л. Малютою, Р. Стефанчуком, А. Церковною (с.28), то скоріше це питання стосується не стану дослідження, а його методологічної частини.

2. Привертає увагу те, що серед висновків до першого розділу (с.63-66) міститься висновок про актуальність дослідження інституту немайнових прав поліцейських в Україні, що по суті не викликає сумнівів. Але ж питання актуальності вирішуються на етапі вибору теми, рівня її дисертабельності, практичної значущості, а висвітлюються виключно у вступній частині дисертації і не можуть бути результатом завершеного дисертаційного дослідження. Разом з цим, за результатами осмислення здобутків першого розділу, констатую відсутність висновку про стан дослідження обраної проблематики, хоча таке завдання ставилося на

початку дослідження (с.17) та заявлено у назві першого підрозділу роботи (с.12, 25).

3. Методологічний підрозділ плану також є важливою частиною дослідження, в межах якої вирішуються питання підбору інструментарію для проведення власного дослідження. Однак при цьому перед авторами, як правило, постають питання методології інших досліджень цього спрямування, які мали успіх або навпаки, не досягли належного результату, привели до хибних тверджень тощо. На жаль, авторка роботи Ж. Марініч обмежилась питаннями вибору методів власного дослідження особистих немайнових прав поліцейського, не проаналізувавши наявні методології правничих досліджень цього напрямку. Крім того, висновки до першого розділу (у частині методологічних питань) не збігаються із резолютивними положіннями підрозділу 1.2. «Методологія дослідження інституту особистих немайнових прав, що забезпечують соціальне буття поліцейського в Україні».

За правило, дослідник попередньо має визначити характерні особливості предмету пізнання та згідно цих параметрів вже обґрунтовувати власний пізнавальний інструментарій. У зв'язку із зазначеним, рекомендується у ході публічного захисту акцентувати увагу саме на цьому питанні, пов'язавши предмет та методи дослідження причинно-наслідковими зв'язками.

4. Як характерна риса предмету дослідження, авторкою окреслено межі функціонування особистих немайнових прав сферою професійної діяльності поліцейського, що й насправді має практичне значення, враховуючи прикладний характер дослідження. Як на моє переконання, у роботі немає належної інформації щодо особливостей правового регулювання професійної сфери поліцейської діяльності, хоча така спроба мала місце. (с.15) Відомо, що це сфера владних повноважень, чітко окреслених законом із кінцевим переліком визначених у законодавстві прав та значною кількістю обов'язків; це сфера реалізації владних повноважень; сфера виникнення та процесуального вирішення конфліктів; сфера протистояння інтересів правоохоронного органу та фізичної особи-правопорушника; це сфера, яка передбачає потенційну можливість прояву агресії до поліцейського у зв'язку з виконанням ним професійного обов'язку, що ставить під загрозу його життя, честь, гідність, репутацію тощо.

Поряд з цим, виникають додаткові питання, що мали б знайти висвітлення в одному із підрозділів дисертації, це питання наукового осмислення соціального буття поліцейського, що забезпечується відповідними немайновими правами: як його розуміти та чим воно відрізняється від буття військовослужбовця, науковця або водія автотранспорту; чи відбувається звуження особистих немайнових прав, якщо особа прийнята на службу в поліції; чи змінюються умови, (стан) соціального буття із зміною професійної діяльності або із втратою статусу поліцейського; чи можна потенційні загрози соціальному буттю поліцейського пов'язати із його присягою, якою він дає мовчазну згоду на можливі посягання та порушення його соціального буття і т.п.? Пропоную під час публічного захисту, по можливості, висловити власне розуміння авторки дисертації цих вторинних питань та їх ролі у забезпеченні повноти висвітлення матеріалу.

5. Окремо слід зупинитися на дискусійному питанні, пов'язаному із проведенням класифікації немайнових прав. Відповідно до методологічного вчення, під класифікацією розуміється пізнавальна діяльність, пов'язана із сортуванням об'єктів класифікації на групи за певними критеріями. Для правничої науки, як правило, критеріями виступають окремі властивості явища: зміст; форма; спосіб походження; юридична сила; сфера впливу; функціональна спрямованість тощо. У тексті роботи (с.61-62, 63, 171) авторкою без належної аргументації пропонується класифікувати особисті немайнові права поліцейського, що забезпечують його соціальне буття, за критерієм функціонально-змістовної спрямованості. При цьому наголошується на доцільності застосування саме цього критерію. У зв'язку із зазначеним вище, хотілось би під час обговорення результатів дисертації почути відповідь на поставлені запитання: *в чому полягає доцільність застосування саме цього критерію та в чому вбачається приріст знань у наведених класифікаціях особистих немайнових прав поліцейського, зумовлений науковим внеском Ж.Марініч; які, на думку автора дисертації, класифікації мають найбільш прикладне значення у розумінні їх співвідношення із соціальним буттям?*

Висновок щодо дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Виходячи із викладеного вище, можна стверджувати, що дисертація Марініч Жанни Сергіївни за темою «Особисті немайнові права, що

забезпечують соціальне буття поліцейського в Україні» є самостійною завершеною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що вирішують конкретні пізнавальні завдання, та яка має вагоме значення для правничої науки.

Дисертація відповідає спеціальності 081 «Право» в межах галузі знань 08 «Право», вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 р. № 261, наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 р. № 40 і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її авторка – Марініч Жанна Сергіївна на підставі прилюдного захисту заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 – Право зі спеціальності 081 – Право.

Рецензент:

**доктор юридичних наук, професор,
провідний науковий співробітник
відділення організації наукової роботи
здобувачів вищої освіти
відділу організації наукової діяльності
Національної академії внутрішніх справ**

Станіслав ГУСАРОВ

**Проректор
Національної академії внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор
Заслужений юрист України**

Олег ТАРАСЕНКО

19 червня 2026 р.